

А.В. КОСЕНКО, канд. екон. наук, доц. НТУ «ХП»;

Л.С. ІВАНЕНКО, магістр НТУ «ХП»;

П.Д. ПЕНЬКОВ, магістр НТУ «ХП»

ПРОБЛЕМИ, РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Актуальність даної статті полягає в тому, що однією з характерних ознак розвитку вітчизняної та світової економіки останнього часу є зростання невизначеності умов господарювання через ускладнення зовнішнього середовища, загострення конкуренції, обмеженість ресурсів, падіння попиту тощо. Отже, успіх нашої країни та її місце в глобальній економіці безпосередньо залежатиме від рівня розвитку вітчизняної науки і технологій.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційний ризик, перспективи розвитку, ефективність впровадження, інноваційна система України.

Вступ. Загострення невизначеності породжує зростання проблем та ризиків, з якими вітчизняні підприємства стикаються у своїй повсякденній діяльності, зокрема і в процесі реалізації інноваційних проєктів. Для України як держави з перехідною економікою тільки застосування досягнень науки в області інновацій може визначати шлях соціально-економічних перетворень.

Аналіз останніх досліджень та літератури. Слово "інновації" вже давно стало невід'ємною частиною нашого лексикону. Інновації - новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери.

Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [4]

Проте чи означає це, що економіка України набула інноваційний характер, що інновації справді лягли в основу економічного зростання та соціального розвитку?

Мета статті. Досягти мінімізації ризиків в інноваційній діяльності підприємств України.

Постановка проблеми. Ефективному впровадженню інновацій в Україні перешкоджає ряд причин (інновації у нас впроваджуються але не завжди ефективно своєчасно і правильно). Серед них основними є: відсутність чітких механізмів і регламентованих термінів розгляду інноваційних проєктів; має місце правова незахищеність проєктів; нерозвиненість інноваційного ринку. Внаслідок вищевказаних причин інвестори не бажають фінансувати інноваційні проєкти.

Матеріали досліджень. Теоретичну і методологічну основу дослідження складають наукові праці і методичні розробки провідних вітчизняних та зарубіжних вчених в сфері інтелектуальної власності, економіки знань, обліку. В процесі дослідження були використані загальнонаукові методи аналізу і синтезу, міжсистемного підходу, спостереження, порівняння, узагальнення, абстрагування і формалізації.

Результати досліджень. Негативні процеси, що спостерігаються в економіці країни, обумовлені багатьма факторами соціально-економічного та політичного розвитку держави, які ускладнюють роботу структурних одиниць, перешкоджають раціоналізації виробничих процесів, наукової діяльності, процесів управління функціонуванням підприємств.

На протязі довгих років у силу свого економічного та геополітичного положення Україна розвивалася шляхом визначення пріоритетних напрямків виключно державою, що неминуче привело до розбалансування господарства. Зараз виробничий апарат промисловості та її галузей характеризується наявністю великої кількості застарілого і зношеного технологічного обладнання, відбувається його абсолютне скорочення.

Проаналізувавши розвиток підприємств промисловості України за період формування ринкової економіки, можна констатувати, що наряду з позитивними змінами спостерігався також ряд негативних змін. Підтвердженням тому можуть бути результати діяльності суб'єктів економіки України в 2013 році, де в порівнянні з попереднім 2012 роком є досить суттєві зміни обсягів промислового виробництва і не в кращу сторону. Вийти з економічної кризи можливо лише за умови реалізації державної політики, спрямованої на розвиток інноваційних моделей економічного зростання. Сьогодні внаслідок зношення основних виробничих фондів складається ситуація, яка потребує прийняття певного рішення: або зберегти існуючі фонди, що потягне за собою додаткові витрати, пов'язані з їх відновленням та обслуговуванням, або замінити цей застарілий виробничий ресурс новим.

Україна входить до групи країн, які знаходяться у „початковій” стадії розвитку, коли джерелами конкурентоспроможності являються або сировина, або дешева некваліфікована робоча сила. На сучасному етапі розвитку промисловості інвестиції не покривають зносу основного капіталу. Вибуття застарілих промислово-виробничих основних фондів відбувалось більш повільними темпами, ніж введення нових, що є свідченням екстенсивного характеру розвитку матеріально-технічної бази. Негативною динамікою характеризується коефіцієнт використання потужностей.

В оприлюдненому на Всесвітньому економічному форумі „Звіт про глобальну конкурентоспроможність 2006-2007” Україна за показником „розвиток бізнес-процесів” знаходиться на 76 місці, а за показником „інновації” – на 73 місці з 117 можливих. Причиною є здобуття більш високих позицій, ніж були раніше, іншими країнами. Висновок напрашується сам собою – Україна залишається країною з надзвичайно високою інертністю на

тільки у генерації, а й у використанні запозичених інновацій, в той час, як підтримка інноваційних процесів стає метою і нормою розвитку для інших країн.

Формування споживчого ринку в Україні вимагає випуску висококонкурентної продукції, яка повною мірою відповідала б платоспроможному попиту населення. Вирішення цих питань, нарощування обсягів виробництва товарів народного споживання дозволить підвищити надходження до бюджету, стимулювати приток грошових коштів населення в економіку країни. Скорочення обсягів виробництва товарів народного споживання протягом тривалої економічної кризи в Україні неможливо повністю компенсувати внаслідок втрати більшої частини зовнішніх ринків, але наповнення внутрішнього ринку країни є реальним завданням. Для його розв'язання суб'єкти економіки повинні паралельно вирішувати декілька завдань: скорочувати відставання у науково-технічній сфері, забезпечувати відповідні темпи розвитку науки, здійснювати технологічний прорив. Тобто, щоб вивести економіку країни з кризового стану необхідно направити розвиток підприємств до інноваційного шляху та формування науково-технічного потенціалу.

Якщо поглянути на нашу державу в координатах міжнародних рейтингів, то можна побачити якусь суперечливу картину. Наприклад, за Глобальним інноваційним рейтингом, складеним агентством Bloomberg, Україна входить в число 50 країн - лідерів світу за рівнем інноваційного розвитку. Найсильнішими сторонами України, з точки зору інноваційності, визнаються: охоплення населення вищою освітою (6-е місце в світі), патентна активність (17-е місце), технологічні можливості промисловості (34-е місце). Єдине, що заважає нашій державі піднятися вище в цьому рейтингу, - підсумкова низька ефективність економіки (69-е місце). [5]

Причини такого парадоксу стають більш зрозумілими, якщо проаналізувати дані інших міжнародних рейтингів. Згідно з оцінками Світового економічного форуму в Давосі, Україна належить до держав із середнім рівнем інноваційності. Державна політика України у стимулюванні інновацій базується на визнанні пріоритетного статусу науково-технічного та інноваційного розвитку. Приходимо до висновку: щоб принцип пріоритетності був дієво реалізований, зроблено тільки перші кроки. [4]

Важлива роль у розвитку українських підприємств належить їх інноваційній діяльності. Інноваційна діяльність більшою мірою, ніж інші напрямки підприємництва, пов'язана з ризиком. В умовах нестабільності економічної кон'юнктури проблема ризику виникнення втрат при вкладенні фірмово засобів в інновації стає особливо актуальною.

Ефективному впровадженню інновацій в Україні перешкоджає ряд причин (інновації у нас впроваджуються але не завжди ефективно своєчасно і правильно). Серед них основними є: відсутність чітких механізмів і регламентованих термінів розгляду інноваційних проектів; має місце правова

незахищеність проектів; нерозвиненість інноваційного ринку. Внаслідок вищевказаних причин інвестори не бажають фінансувати інноваційні проекти.

Для ефективного розвитку інноваційної діяльності необхідне впровадження широкого спектру заходів: забезпечення фінансування ресурсами пріоритетних напрямів наукових розробок; розширення джерел фінансування на основі спеціальних цільових, венчурних фондів; створення механізмів державного стимулювання; розширення форм інфраструктури інноваційного ринку (технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори, наукові центри, торговельні інноваційні біржі).

Одним з основних факторів, що стримують інноваційну активність підприємств, нарівні з браком фінансових ресурсів, слабкою результативністю механізмів державної підтримки, погано розвиненою законодавчою базою - є високий ризик.

Питання розробки та впровадження інновацій на підприємствах дуже складний. Результати досліджень Державного комітету статистики України по визначенню основних причин, які стримували інноваційну діяльність в промисловості, дозволяє зробити висновок про те, що, однією з основних проблем була і залишається проблема ризиків.

Інноваційний ризик - це ймовірність втрат, що виникають при вкладенні підприємницькою фірмою засобів у виробництво нових товарів (послуг), які, можливо, не знайдуть очікуваного попиту на ринку. У зв'язку з цим проблема оцінки ризиків інноваційних проектів є актуальною. [1]

Інноваційний ризик особливо важливий у сучасній підприємницькій діяльності, яка перебуває на етапі збільшення капіталів, що використовуються як для виробництва існуючих товарів (послуг), так і для створення нових, які раніше не вироблялися.

Кожне підприємство повинно прагнути до розвитку свого інноваційного потенціалу, забезпечуючи виробничі процеси новою технологією, технікою і можливістю випускати нові товари, але при ухваленні рішення про розробку інноваційного проекту (продукту) слід враховувати і ризики, які неодмінно будуть супроводжувати будь-які інновації на всіх стадіях їх розробки та впровадження. [2]

Розвиток малого і середнього інноваційного підприємництва має проходити шляхом формування сприятливих умов для утворення і успішного функціонування високотехнологічних організацій та надання їм державної підтримки на початковому етапі діяльності. Причиною відставання України в інноваційних розробках є слабка інфраструктура інноваційної діяльності, відсутність мотивації товаровиробників до реалізації нововведення як способу конкурентної боротьби.

Тільки нові знання та інновації, в основі яких лежать наукові здобутки та високотехнологічні рішення, визначають сьогодні соціально-економічні перспективи кожної держави.

Шляхами розв'язання та вирішення проблем може стати:

- вдосконалення нормативно-правової бази для забезпечення розвитку інноваційної системи України;
- необхідність системного і послідовного впровадження функціональних принципів державного управління інноваційною діяльністю;
- створення механізмів державного стимулювання інноваційної активності підприємств,;
- цілеспрямована підготовка кадрів високої кваліфікації для високотехнологічних галузей, а також менеджерів інноваційної діяльності;
- упорядкування роботи технопарків, створення сучасних наукових лабораторій при корпораціях, новітньої інфраструктури і інформаційних банків технологій, спеціальних інноваційних фондів з залученням інституціональних інвесторів, комерційних банків;
- модернізація вільних економічних зон;
- створення мережі малих інноваційних впроваджувальних підприємств;
- удосконалення системи управління інноваційними проектами і програмами;
- підвищення інноваційної культури суспільства;
- створення системи організаційно-економічного та інформаційного забезпечення розвитку інноваційних процесів. [3]

З огляду на те, що головними завданнями стратегії інноваційної політики України є забезпечення збалансованої взаємодії наукового, технічного, виробничого та підприємницького потенціалів, розробка та впровадження механізму активізації інноваційної діяльності суб'єктів підприємництва, поширення інновацій в усіх сферах національної економіки, національна стратегія, орієнтована на формування інноваційної моделі розвитку.

Висновки. Отже, успіх нашої країни та її місце в глобальній економіці безпосередньо залежатиме від рівня розвитку вітчизняної науки і технологій. Реалізуючи першочергові заходи з інноваційної політики сьогодні, ми інвестуємо в майбутнє України, формуємо національні конкурентні переваги і створюємо надійний фундамент для модернізації та інтеграції нашої країни до європейського та світового простору знань.

Список літератури: 1. *Василенко В.О., Шматко В.Г.* Інноваційний менеджмент: Навч.посіб. За редакцією В.О. Василенко. - Київ: ЦУЛ, Фенікс, 2003. - 440 с. 2. *Горшков М.А., Ізаківська Т.В.* Ризики в інноваційній діяльності підприємств.- Вінниця, 2010. 3. Журнал інноваційної палати України 4. Закон України «Про інноваційну діяльність», р.1, стаття 1. 5. <http://tyzhden.ua/>

Bibliography (transliterated): 1. V.A Vasilenko, V. G Shmatko Innovation Management: Navch.posib.Za edited by V.A Vasilenko. - Kyiv: TSUL, Phoenix, 2003. - 440 p. 2. Gorshkov M.A, Izhakovska T.V Risks in the innovation activities of enterprises.- Vinnitsa, 2010. 3. Innovative Chamber of Ukraine 4. Law of Ukraine "On the innovation activities", D.1, Article 1. 5. <http://tyzhden.ua>

Надійшла (received) 12.09.2014